

1. שולחן ערוך אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעא סעיף ז
ובבה"כ מניחו בכותל דרום ((מא) או בדרום המנורה, ומסדרן
ממזרח למערב) (ת"ה ס' ק"ד ב"י), ומדליקין ומברכין (בבית
הכנסת) משום פרסומי ניסא. הגה: ואין אדם יוצא בנרות של
בהכ"נ, וצריך לחזור ולהדליק בביתו (ריב"ש סימן קי"א);

2. משנה ברורה סימן תרעא ס"ק מא

(מא) או בדרום המנורה - ט"ו וצ"ל כנרות המנורה:

(מב) ומסדרן ממזרח וכו' - זהו ג"כ כעין מנורה דהנרות היו
מסודרין במקדש בין מזרח למערב כן יסדר ג"כ נרות חנוכה.
ודע דיש מהראשונים דס"ל דאף דהמנורה היתה עומדת
בדרום מ"מ נרותיה היו מסודרין מצפון לדרום וממילא לדידהו
גם נרות חנוכה יש לסדר באופן הזה ויש מקומות שנהגו כן
ואין למחות בהם דיש להם על מה לסמוך:

(מג) למערב - והמדליק עומד אחוריו לדרום ופניו לצפון
ומתחיל מימינו שהוא הנר הסמוך לארון הקודש ושוב מוסיף
והולך ומתחיל מהשמאל ופונה לימינו [תשו' ח"ס ס' קפ"ו]
ועיין לקמן בס"ס תרע"ו מה שנכתוב בזה:

(מד) ומדליקין ומברכין - אף דבהכ"נ הוא רק מנהגא מ"מ
מברכין עליו כמו שמברכין על הלל דר"ח שאינו אלא מנהג.
אם אבל מתפלל בערב חנוכה מדליק אדם אחר הנרות משום
שהחיינו דמברכין אז ומינכר דעת שמחה היא לצבור ואין
כדאי שאבל ידליקם [אבל בביתו יכול לברך שהחיינו] אבל
שאר ערבית דחנוכה דאין מברכין שהחיינו יכול האבל
להדליק נר חנוכה. ומתפלל האבל בחנוכה מנחה ומעריב.
ובט"ו באב ושבת ול"ג בעומר דלית הלל האבל מתפלל
שחרית ג"כ. ובחזו"מ דהוי כיו"ט מנעתי לפעמים להניח
האבל להתפלל מנחה ומעריב [פמ"ג]:

(מה) וצריך לחזור ולהדליק - ואפילו הש"ץ שבירך בביהכ"נ
צריך לחזור ולהדליק בביתו דיש חיוב על כל אחד להדליק
בביתו ומ"מ לא יחזור לומר בביתו ברכת שהחיינו אם לא
שמדליק להוציא אשתו וב"ב:

3. שו"ת בצל החכמה חלק ב סימן נ

רבי בצלאל שטרן נולד בהונגריה בשנת תרע"א (1911)

ולענ"ד נראה בס"ד לתת טעם לשינוי המנהגים בזה, כי
במקדש היתה הכניסה להיכל בצד מזרח, והנכנס פניו
למערב כלפי בית קודש הקדשים. נמצא המנורה שמקומה
הי' בהיכל בצד דרום, היינו בשמאל הבית לשמאל הנכנס.
וא"כ במדינות יורא"פ שבהן מתפללין לצד מזרח והכניסה
לביהכ"נ בצד מערב, הו"ל דרום ימין הבית, לימין הנכנס.
נמצא לפי"ז כי אי אפשר במדינות ההן להעמיד המנורה
בביהכ"נ דומיא דמנורת המקדש ממש. שאם יעמידנה בצד
דרום דומיא דמקדש, הרי אז נמצא המנורה עומדת בימין
הבית ואילו במקדש הי' מקומה של המנורה בשמאל הבית,
ואם יעמידנה דומיא דמקדש בשמאל הבית, א"כ הרי היא
בצד צפון ואילו במקדש היתה עומדת בצד דרום.

לזה ס"ל לחכמי קהלות ברונא, דכיון שאנחנו מוכרחים
להתפלל כשפנינו כלפי ארץ ישראל כבברכות (ל' א) וממילא
שהיו הם בקהלותיהם מוכרחים להתפלל כשפניהם לצד
מזרח ולקבוע הארון הקודש באותו צד כמבואר בראשונים
ובטוש"ע או"ח (ס' ק"נ סעי' ה') ע"ש באורך, הרי דאף
שבמקדש היתה הכניסה להיכל במזרח והשתחוו כלפי קוה"ק
שהי' במערב, אצלם בקהלותיהם היתה הכניסה בצד מערב
ומשתחוים כלפי מזרח, הרי שאין אנו משגיחים בזה על
הרוחות לעשות דומיא דמקדש, אלא העיקר שיהי' דומיא
דמקדש בזה, שהארון יהי' קבוע ברוח שמתפללין כנגדה. על

כן גם לענין קביעת מקום המנורה אין להשגיח שיהי' דומיא
דמקדש ברוח דרומית, אלא שיהי' דומיא דמקדש בזה שאם
יהי' פניו כלפי ארון הקודש שמתפללין כנגדו אז תהי' המנורה
לשמאלו שהוא שמאל הבית, ונמצא ממילא כי המנורה
עומדת בביהכ"נ שלהם בצד צפון. והחולקים ס"ל דעיקר
הקפידה אינה בשמאל או ימין אלא בצד דרום, לכן יש
להעמיד גם מנורת חנוכה בצד דרום של ביהכ"נ, וזה מנהג
ריגנשפורג שנזכר בתשו' מהר"י ברונא הנ"ל (אות א'). וכן
דעת הטור, המנהגים, הד"מ והשו"ע שהזכרתי (אות א').

4. פסקי תשובות אורח חיים סימן תרעא אות יג

ובתי כנסיות הנמצאים במזרחה של ירושלים שארון הקודש
לצד מערב, הרי זה ממש כדוגמת המקדש שהיתה הכניסה
מצד מזרח וקודש הקדשים בצד מערב והמנורה היתה סמוך
לכותל דרום משמאל הכניסה, וכן ינהגו בבתי כנסיות אלו.
ובתי כנסיות הנמצאים בדרומה של ירושלים ומתפללים שם
לצד צפון יניחו המנורה מחציו של ביהכ"נ הסמוך לכניסה
ששם הוא צד דרום וסמוך לצד שמאל שכן היה במקדש,
וכנ"ל. ובתי כנסיות הנמצאים בצפונה של ירושלים ומתפללים
שם לצד דרום יניחו המנורה מחציו של בית הכנסת כלפי פנים
סמוך לארון הקודש בצד שמאל.

5. שו"ת שבט הלוי חלק ח סימן קנו

א. ואשר נשאל בענין הדלקת נ"ח בבית הכנסת המבואר ס'י
תרע"א אם מותר לכבות הנרות לאחר שכולם הלכו משם,
אעפ"י שהוא רק תוך חצי שעה.

הנה הדלקת נ"ח בביהכ"נ כמה טעמים נאמרו בה דבב"י ס'י
תרע"א כ' משום האורחים שאין להם בית שמוציאים אותם
בהדלקה זו, וא"כ נרות אלו הם נרות חנוכה שלהם, ופשיטא
דאין לכבות אותם לכתחלה לפני הזמן כמו שאר נ"ח בבתיים,
אלא גם לשאר טעמים שנאמרו בזה [דהח"צ ס'י פ"ח פקפק
על הב"י בזה], דהיינו זכר למקדש שהי' מדליק בו מנורה ועיין
בריב"ש ס'י קי"א ושי"פ א"כ אין סבה לכבות כשהולכים משם
דמכ"מ המנורה דולקת כמצותה במקדש [מעט] ואולי לטעם
שנאמר עוד כדי לפרסם הנס לרבים זה שייך רק בשעת
ההדלקה וכשהם נמצאים שם, מכ"מ למעשה אין כדאי לכבות
כנ"ל, אם לא משום חשש גנבה או דלקה.

זמן ההדלקה בבית הכנסת

6. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן תרעא

(ה) וכתב הכל בו (ס'י מד ד א) דהמנהג להדליק בבית הכנסת
בין מנחה למעריב ובערב שבת מדליקין אותה קודם תפלת
מנחה וכן כתב אבודרהם (עמ' רא ד"ה ומה שנהגו) וכן הוא
במהרי"ל (הלכות חנוכה עמ' תד אות ד) ואין אנו נוהגין כן
אלא אף בערב שבת מדליקין בין מנחה למעריב:

7. רמ"א אורח חיים הלכות חנוכה סימן תרעא סעיף ז

ונוהגין (מו) להדליק בבהכ"נ בין מנחה למעריב; ויש נוהגין
להדליק בערב שבת (מז) קודם מנחה (כל בו ואבודרהם);
ואם רוצים למהר להתפלל לאחר שבירך הש"צ והדליק אחד
מהן, יוכל השמש להדליק הנשארים, והש"צ יתפלל
(מהרי"ל).

8. משנה ברורה סימן תרעא ס"ק מו

(מו) להדליק בבהכ"כ בין מנחה למעריב - ר"ל אפילו הנוהגים
להדליק בכל יום בצה"כ בבהכ"נ נוהגים אחר מנחה בשעה
שהעולם מקובצים וגם דלאחר מעריב אין נכון לעכב העולם
לזה דצריך כ"א למהר לילך לביתו ולהדליק נ"ח:

(מז) קודם מנחה - וכ"כ רש"ל אבל בד"מ כתב שאין אנו נוהגין כן אלא אף בערב שבת מדליקין בבהכ"נ בין מנחה למעריב בשעה שהעולם מתחילין להתקבץ ואיכא פרסומי ניסא אכן אם העולם מתאחרין לבוא וטרם שיבוא מנין לביהכ"נ יתקדש היום לא ימתין כלל אלא יברך וידליק מיד אפילו קודם מנחה דמ"מ איכא פרסומי ניסא כשבאים אח"כ לביהכ"נ ורואים הנרות ולענין יחיד עיין לקמן בסוף סימן תרע"ט במ"ב:

9. ביאור הלכה סימן תרעא סעיף ז ד"ה * ויש נוהגין

והנה במור וקציעה והובא בשע"ת חולק ע"ז ודעתו דכיון שמה שמדליקין בבהכ"נ הוא כדי לפרסם הנס במקהלות בעיני דוקא שיהיו עשרה בשעת הדלקה דכוותה אשכחן נמי בכל פרסומי מילתא בעלמא דלא סגי בלאו עשרה ... ולענ"ד פרסומי ניסא דחנוכה אינו תלוי כ"כ בזה דעצם הדלקה הוא בכלל פרסום הנס ודומיא דמאי דאמרינן בגמרא נר חנוכה וקידוש היום נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא ולא אשכחן חד דאמר דוקא כשיש בי עשרה בשעת הדלקה א"ו דעצם הדלקה שציוו חכמים על כלל ישראל הוא נקרא פרסום הנס ונהי דהדלקה זו של ביהכ"נ הוא אינו מצד תק"ח רק ההנהגה שהנהיגו כל ישראל כדי לפרסם הנס ברבים כמו שכתבו הפוסקים הרי עי"ז ג"כ יתפרסם הנס כשיבואו אח"כ כל הקהלה בביהכ"נ ויראו נרות המנורה דלוקין כמו שכתב המ"א ... וע"כ נלענ"ד דהמדליק בברכה יש לו על מי לסמוך וכן העתיק הח"א דצריך להדליק בברכה. ואם בנקל לו להשיג מנין בשעת ברכה מה טוב:

10. מפסקיו של הגר"י

אין מברכים בבית הכנסת על הדלקת נרות חנוכה, אלא בעשרה, כי פרסומי ניסא לא שייך בפחות מעשרה.

11. שו"ת מנחת יצחק חלק ו סימן סה

אכן להטעם הלבוש שכתב שתקנו כן מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, וכמו שתקנו קידוש בבית הכנסת משום אורחים דאכלי ושתי בבי כנישתא עיין שם, שוב אין לקטן אפילו הגיע לחינוך להדליק שלא אתי חד דרבנן ומוציא תרי דרבנן כנ"ל, וגם שייך משום כבוד הצבור כמ"ש כהדג"ק שליט"א.

12. תשובות והנהגות כרך א סימן שצז

ומאידך המדליק בחוץ בזה"ז כדינא דגמרא, וכמנהג בכמה מקומות בארץ ישראל, אין טעם לתקנה זאת היום, מאחר ואין אורחים בבית הכנסת, ונשאר רק טעם הכלבו משום פרסומי ניסא הואיל ומדליקין בפנים, ולפי זה עדיף שידליק בבית הכנסת גדול שמדליק בפנים דוקא, שבזה זוכה ומזכה אחרים להדליק בפרסומי ניסא, ומי שמקיים המצוה בחוץ כדינא דגמרא, אפשר שאין אצלו מקום להדליק בבית הכנסת, רק אז נשאר כבזמן הגמרא שלא נהגו להדליק בבית הכנסת.

הדלקת נרות במקומות ציבוריים שאינם בית כנסת

13. שו"ת ציץ אליעזר חלק טו סימן ל

אם מותר לברך על הדלקת נרות חנוכה במסיבה ... ברור הדבר שאין לברך, ופוק חזי כמה דיות נשתפכו בקשר למנהג ההדלקה בבית הכנסת ואיך שאפשר לברך על כך, וכמה מגדולי דורות הקפידו באמת שלא לברך על ההדלקה בביהכ"נ [הגם שלמעשה כן מברכין כפסק השו"ע]... על כן ברור ופשוט הדבר שאין בכחנו להוסיף עוד ולהנהיג להדליק ולברך על הדנ"ח במסיבות, ויש למנוע זאת, והמברך מברך

ברכה לבטלה, והנמנע יקבל שכר על הפרישה. בברכה ובהוקרה אליעזר יהודא וולדינברג.

14. שו"ת שבט הלוי חלק ד סימן סה

הנה כבר נשאלתי ע"ז כ"פ, ודעתי העני' דאין לברך, וטעמי ונמוקי דהפוסקים נתקשו בעצם המנהג של הדלקה גם בבית הכנסת, וכ' הריב"ש בתשובה סי' קי"א דבהדלקה זאת אין אדם יוצא בה, ובב"י תרע"א כ' בשביל האורחים שאין להם בית שמוציאים אותם בהדלקה זו, וכבר נתקשה בדבריו החכם צבי ... אלא דמכ"מ מנהג ותיקין הוא כמש"כ הריב"ש בתשובה שם, ובכל בו כ' הטעם כדי להוציא למי שאינו בקי, וגם כי הוא הידור המצוה ופירסום הנס וזכר למקדש, - והנה בטעם להוציא שאינו בקי חולק הריב"ש שם שה' אביר הפוסקים שכ' שאין אדם יוצא בזה, - וא"כ עיקר הטעם במש"כ הכל בו משום הידור מצוה פרסום הנס וזכר למקדש, וא"כ אולי לא נתיסד המנהג רק בבית הכנסת דיש בזה דמיון להדלקת מנורה במקדש ואיכא בזה זכר למקדש

15. שו"ת אז נדברו חלק ה סימן לז

ואף שאין המנהג להדליק בכל המקומות של אסיפת רבים זהו בגלל שמסתמא כל אחד כבר השתתף בהדלקת בית הכנסת ואפשר דאפילו לא היה נוכח בהדלקה דמ"מ כיון שהוא חבר בית הכנסת ממילא הש"ץ הוא שליח של כל אחד שיש לו שייכות לבית הכנסת ונושא בעול ההוצאה. אבל בנידון שמדליקין בככר העיר והעיקר הוא בשביל הנוער ומסתמא רבים מהם לא משתתפים בבית הכנסת ... ממילא אפשר לעשות ברכה בלא שום פקפוק

16. שו"ת יביע אומר חלק ז - אורח חיים סימן זז

והנה ראיתי מלכים מדיינים מרבני דורינו הי"ו אודות מסיבות הנערכות באולמי שמחות וכיו"ב בלילי חנוכה, עם המון חוגג, ומשמיעים בהם דברי תורה ומוסר לקרב את ישראל אל צור מחצבתם, האם רשאים להדליק שם נרות חנוכה בברכות, משום פרסומי ניסא, לברך את השם במקהלות, וכמו שפשט המנהג הזה בבית הכנסת, או שמא נאמר הבו דלא להוסיף עלה, ודי לנו לברך על הדלקת נ"ח בבהכ"נ, שהוא מקדש מעט, ויש בו דמיון לנס שאירע בבית המקדש, ורוב רבני דורנו סוברים כסברא אחרונה דשב ואל תעשה עדיף. ... אולם בספר משנת יעקב להגר"י רוזינטל נר"ו (בהל' חנוכה עמוד ר"ס) כתב לברך, כי פעמים רבות הפרסום במסיבות אלה גדול ביותר, אפי' מן הפרסום של בהכ"נ, מהקהל הרב הנוהר לשם. ע"ש. ואחרי הודיע ה' אותנו את כל הנ"ל ביישוב דברי מרן הש"ע בזה, נראה שהנהגים לברך על הדלקת נרות חנוכה במסיבות כאלה, יש להם על מה שיסמוכו, כיון שיש בזה משום פרסומי ניסא. ומה טוב להתפלל שם תפילת ערבית בצבור מיד לאחר ההדלקה, וכפי שנוהגים בבתי הכנסת.

האם אבל עולה להתפלל בחנוכה

17. משנה ברורה סימן תרעא ס"ק מד

אם אבל מתפלל בערב חנוכה מדליק אדם אחר הנרות משום שהחיינו דמברכין אז ומינכר דעת שמחה היא לצבור ואין כדאי שאבל ידליקם [אבל בביתו יכול לברך שהחיינו] אבל שאר ערבית דחנוכה דאין מברכין שהחיינו יכול האבל להדליק נר חנוכה. ומתפלל האבל בחנוכה מנחה ומעריב. ובט"ו באב ושבת ול"ג בעומר דלית הלל האבל מתפלל שחרית ג"כ. ובחזה"מ דהוי כיו"ט מנעתי לפעמים להניח האבל להתפלל מנחה ומעריב [פמ"ג]: